



Јужни Судан је постао 193. чланица Уједињених нација. Наизглед, све се десило брзо, од проглашења независности (9. 7. 2011) које је означио председник новоформиране државе Салва Кир речима „заклињем се да ћу као председник Републике Јужни Судан бити веран и истински одан Републици“, до акламативног прихватања предлога о пријему у чланство Уједињених нација на Скупштини УН (14. 7. 2011) и домаћинског охрабрења од стране генералног секретара УН Бан Кимуна: „Добродошлица Јужном Судану. Добродошлица у заједницу нација“. Дотадашњи (формални) председник “целог” Судана и садашњи председник Северног Судана Омар ал Башир први је признао нову државу, затим је то учинио Обама у име САД, а међу првих пет земаља које су признале проглашење самосталности Јужног Судана, била је (погодите!) и Црна Гора. Треба напоменути да је овоме претходио референдум организован од 15. до 19. јануара 2011. године где је 98,83% грађана гласало за независност Јужног Судана, који су претходно одобриле и његове резултате прихватиле власти Северног Судана и њихов председник Омар ал Башир. Овакав тренутак жељно и нестрпљиво ишчекује неколико области, регија и ентитета које су прогласиле независност (Придњестровље, Јужна Осетија, Северни Кипар, Косово.....) а још више је оних који би то радо учинили али их спречава недостатак храбрости и неповољне околности у ближем и даљем међународним окружењу. Међутим, такав “идиличан” тренутак је био коначан исход вишедеценијског грађанског рата у Судану и сецесионистичке борбе покрета за Јужни Судан под вођством Џона Геранга (умро 2005. године) и више од два милиона погинулих грађана Судана.

Шта значи још једна нова држава у “заједници нација”, која је њена улога, место, позиција, тежина, утицај и моћ у тој заједници? Одговор је: ништа и никакав(ва). То је само још једна земља више на списку чланица УН и једна брига више за “међународну заједницу” и генералног секретара УН (тренутно распоређено 7 хиљада војника “миротвораца” и 600 цивилних посматрача под заставом и обележјима УН да надгледају границу са Северним Суданом дугу 2100 километара). Може се рећи да је то још један противник и препрека надирућем процесу глобализације, том Молоху (сили, чудовишту), како каже Гиденс, који руши све пред собом, па и мале државе. Истина, Јужни Судан може бити економски одржива држава јер поседује значајне ресурсе нафте, агруме и неке метале, а постигао је и озбиљан привредни раст у претходне две године. То му може олакшати позицију у односу према светској пирамиди моћи, за разлику од већине патуљастих и неодрживих држава које су настале претходне две или ће настати у следеће две деценије.

Овде се намеће једно поређење наведеног примера са Србијом и Косовом (и Метохијом). Да ли се може ускоро очекивати да председник Србије господин Борис Тадић стигне у

Пристину и парафразира Омара ал Башира: “Славићу вашу одлуку о независности, али ћу бити тужан”, или ће то учинити са безбедније удаљености, из Београда. Убеђивање грађана да “Србија никада неће признати независност Косова” постало је непродуктивно, поштапалица која почиње да смета слушаоцима, млади ће рећи “живи смор”, “давеж”. Вероватно је избор погодног тренутка једино што је остало господину Тадићу као дилема. Да ли то учинити пре парламентарних избора (очекују се у априлу или мају 2012) или месец–два, после избора? На европском политичком тржишту више нема “времена за куповину”, како би се косовски проблем одгађао или компензовао. Рационалније и прагматичније би било пре парламентарних избора, пре почетка кампање, јер би се бирачи “освестили”, прибравили, спустили на земљу и навикли на нову ситуацију. Процент оних који би гласали за ДС и господина Тадића би се повећао у односу на претходне изборе. Гласачи би рационално реаговали: “најзад нам је неко скинуо косовску хипотеку”, “окренимо се другим стварима”. Тиме би косовски Дамоклов мач био уклоњен изнад главе господина Тадића и он би могао мирно да стане, погледа бриселске административце “право у очи” и изговори већ чувену реченицу “ја (ми, Србија) сам/смо своје испуни(о)ли, чекам и пратим да ви испуните своје обећање”. Постоји још један проблем, како направити формулацију о признању независности Косова а да се не удари у зид звани Устав Србије. Истина, све што се односи на територијално јединство земље и обавезу његовог чувања, стављено је у преамбулу. Једно од етимолошких тумачења термина преамбула јесте и околишење (*preambulum*), па је ту велика прилика да све “добро прође”.

Глобализација и либералистичка идеологија су им припремиле терен и показале пут, иако то, на први поглед, изгледа парадоксално, јер глобализацији су мале државе (национално и верски затворене) препрека у константном ширењу и захватању свих области друштвеног живота.

Поново се враћам питању: чему толике мале, патуљасте, немоћне, неодрживе државице које “ничу као печурке после кише”? Глобализација и либералистичка идеологија су им припремиле терен и показале пут, иако то, на први поглед, изгледа парадоксално, јер глобализацији су мале државе (национално и верски затворене) препрека у константном ширењу и захватању свих области друштвеног живота. Међутим, мале (нове) државе су, истовремено, последица глобализације, пре свега тежње “новог светског поретка” (ја ћу радије употребити појам *пирамида глобалне моћи* [\[1\]](#)) да успостави контролу ресурса и тржишта која су раније била мање доступна. Да би се то остварило, отпорне, “непријатељске” и “непослушне” државе се разбијају и распарчавају на више малих државица, које се затим доводе у зависан и покоран положај и постају веома “кооперативне”. Од 193 државе чланице УН само њих двадесетак има пуни унутрашњи и спољашњи суверенитет како се то схвата у политичкој и правној теорији, све остале су у различитом степену подређености и зависности према глобалној пирамиди моћи. Ко има користи од настанка нових држава? Свакако субјекти пирамиде глобалне моћи, пре

свега мултинационалне компаније, међународне организације и организовани криминал, наравно, њихове уске бирократске и финансијске структуре и олигарси, док грађани тих држава немају никакву значајнију корист од нове ситуације у којој су се нашли.

Настанак нових држава покреће два битна питања: прво, начин на који долази до њиховог формирања и одвајања од претходне државе и административне структуре и друго, однос нових држава према претходној заједничкој држави, као и однос према окружењу. Код првог питања је важно да ли је нова држава настала из сукоба, грађанског рата, дуге и упорне сепаратистичке борбе, помоћи других држава или преговорима и споразумом са државом од које се одваја. Ту је и питање поделе ресурса и задовољства/незадовољства том поделом, што ће касније утицати на међусобне односе. Код другог питања је важно колики степен нетолеранције, непријатељства и сталних несугласица остаје између нове и “старе” државе и како се спорови решавају. Ова два питања су посебно важна и због чињенице да је распад старе државе, одвајање и формирање нове државе (нових држава) настао као последица друштвене аномије и немогућности управљања целом територијом на ефикасан, рационалан и одржив начин.

Настанак, положај, развој и проблеми нових малих држава, државица, ентитета, “парадржава” покреће и једно важно теоријско питање: да ли је класична појмовна парадигма о држави застарела и да ли се мора мењати новом парадигмом?

Настанак, положај, развој и проблеми нових малих држава, државица, ентитета, “парадржава” покреће и једно важно теоријско питање: да ли је класична појмовна парадигма о држави застарела и да ли се мора мењати новом парадигмом? Има пуно индикатора који упућују да је потребна промена појмовне парадигме о држави. Поменућу само неколико: више од 170 држава нема спољашњи ни унутрашњи суверенитет како то подразумева класична теорија; национална држава више нема потпун и недељив суверенитет над територијом коју правно заокружује; [\[2\]](#) организација државе у административном смислу подложна је сталним променама; сама територија неке државе све чешће се мења; састав становништва такође је промењив (због великих миграција); социјална и економска одрживост, као и ресурси постају све проблематичнији за многе државе; неке државе су све мање привлачне за њихове грађане, посебно младе итд. Промена парадигме о држави треба да укључи три важна елемента, три погледа на државу који би чинили њен костур:

1. држава као административно уређење, начин и облик организације (централизована,

децентрализована, регије, области, локалне јединице и слично),

2. држава као политичко уређење, облик власти (република, монархија, парламентарни плурализам, једнопартијски или двопартијски систем),

3. држава као емотивни простор (припадност, патриотизам, етничко склониште, моћ, понос, идентитет и слично).

Први елемент представља квалитет савремене државе, други перспективе, могућности, трајност, док трећи елемент упућује на углед, привлачност пожељност државе. Управо овакав редослед елемената је важан код разумевања улоге, положаја и значаја савремене државе. За савремене државе је најважније да су добро административно уређене и организоване, затим политички стабилне и на крају да представљају емотивни простор и припадност. Нове државе које настају сецесијом, односно њихове вође, на прво место стављају трећи елемент (етничко склониште, идентитет, припадност) па тек после тога друга два елемента. Већина проблема тих нових држава потиче од таквог схватања улоге и значаја државе. Њихова логика је „важно је да је држава наша“ а не каква је и коме користи. Глобализација и пирамида глобалне моћи спуштају мале државе на ниво локалних административних јединица у укупном светском поретку, па је и због тога све више присутно разочарање грађана када постану свесни улоге, значаја и моћи њихове нове државе. Ако све ово имамо у виду, онда је потребно указати на два парадокса која се могу видети у току настанка нових малих држава: прво, њихов настанак нема готово никаквог оправдања и смисла ако се посматра према прва два елемента напред поменута (једино задовољава трећи елемент); друго, појава тих држава не би требала да буде проблем и сметња за државе од којих се одвајају („старе државе“ не треба да се томе супротстављају, љуте и „буду тужне“), јер је то само *нуспродукт* глобализације и помоћи ће „старој“ и „новој“ држави да се лакше уклопе у светску мрежу држава које се налазе у зависном и субординисаном односу и положају према пирамиди глобалне моћи. Одрживост је основни критериј и мера вредности за нове државе. Основно питање је да ли су те државе (само)одрживе (економски, социјално, политички) или одрживе као „имеле“ на телу међународних организација и пирамиди глобалне моћи. Од угла гледања на критериј одрживости, зависиће и то да ли ће за неколико наредних деценија УН бројати 220 или можда 230 држава, упркос свим интегративним процесима који упоредо теку.

Поново ћу се вратити на проблем Србије и Косова (и Метохије) и посматрати га кроз призму претходних напомена, са извесним асоцијацијама на Босну и Херцеговину, Шпанију, Македонију, Белгију, Велику Британију, па можда и САД. Проблем Србије и

Косова потиче од трећег елемента у костуру „нове“ појмовне парадигме о држави. И једни и други схватају државу само као национални идентитет, етничко уточиште а не државу као ефикасно административно уређену, економски одрживу и политички организовану заједницу. Због тога се неразумевање креће на непремостивој провалији и црвеној линији: „ви отимате оно што је вековима наше“, „душу народа“, „срце државе“ (ставови Србије); „ви нама не дате и не признајете оно што је сада наше“ (ставови Косова). Када би се прихватио горе поменути редослед елемената у схватању државе, онда би се могло доћи на линију разумевања која подразумева нове ставове: „ако нисте задовољни досадашњим административним уређењем и политичком организацијом, онда организујте ви своју државу на (нашој) заједничкој територији, ми ћемо вам пружити потребну помоћ“ (ставови Србије); „ми ћемо слободно сарађивати, чувати ваше културно благо и развијати толеранцију и поштовање међу етничким групама“ (ставови Косова).

Овде се намеће још једна теза да је *могућа организација државе без непосредног „власништва“ над територијом.*

Односно, могуће је организовати самосталну и административно независну државу (признату и примљену у УН) на заједничкој територији. То је још један од индикатора за тезу о потреби промене појмовне парадигме о држави. Заједништво територије, у овом случају, доказивало би се на тај начин што би Косово плаћало (преносило Србији) део пореза на кориштење природних ресурса (обрадиво земљиште, шуме, реке, руде) и део профита од изузетних ресурса (угаљ). Косовске власти и грађани Косова могли би да прихвате сасвим другачији емотивни приступ држави: „територија није искључиво 'наша' али имамо административну и политичку независност, можемо боље да организујемо државу и развијамо друштво него што је то било у случају административне заједнице са Србијом“. Пример Кине показује како добра и упорна стратегија („једна земља, два система“) може дати добре резултате: враћање Хонгконга у свој територијални простор са задржавањем његовог ранијег економског и политичког миљеа, као и држање сигурног курса да се то исто деси једног дана са Тајваном (Кинески Тајпеј), уз све то, Кина је имала велики економски раст у претходних неколико деценија. Да ли је могла да се истакне слична теза, максима у случају односа Србије и Косова (и Метохије)? Наравно, јесте. Рецимо, „једна територија, две државе“! Зашто нико није изнео овакву тезу, идеју у претходних 20 година у Србији? У првих десет година (1990-1999), политичари, руководиоци и „власници наших живота“ то нису могли да схвате, нити да разумеју, чак и када би им објашњавали „сви академици овог света“. Политичари, руководиоци и „манипулатори нашим животом“ који су на сцени других десет година (2000–2010) такође то нису разумели, нису схватили улогу, значај и домет савремене државе, али када би им неко то објаснио (рецимо, академик Војислав Становчић) можда би неко од њих то и разумео (рецимо, господин Коштуница). Други разлог (узрок) је у начину на који су ти људи дошли на власт 2000. и 2001. године а то је било уз обилату финансијску подршку

[3]

и политичко менторство, које подразумева да морају да прихвате стратегију: „ћути, нека тече како тече“; „важно је да се одржимо на површини (власти),“; „не таласај, иритираћемо 'међународну заједницу' и покварити европске перспективе“.

Вероватно због овакве политичке хипотеке и започети „преговори између Београда и Приштине“ (каква илузорна скривалица и манипулација!) пошли су обрнуто, од погрешних, периферних детаља (решавање комуналних питања и проблема), уместо да почну од централног питања, решавања статуса, могућности и услова у којима ће се на једној територији наћи две административно независне државе. Ово је вероватно био последњи тренутак да се изиђе са таквом идејом, да се Србија покаже као озбиљна, одговорна, чврста и рационална држава. Уместо тога, и даље ће се наставити стерилна и бесмислена стратегија „ћути и трпи, за све ће се наћи некакво оправдање и објашњење“.

Претходних 20 година, посебно претходних 10 година, Србија се стално налази у дефанзивној позицији када је покушала да реши своје односе у ближем и ширем окружењу. Очекивало се много од тих 10 година и тих људи који су продефиловали кроз друштвене и државне институције. Наравно, очекивали су наивни, они који не разумеју суштину власти, међународне односе и намере политичких актера у Србији, као и они који су „уморни од свега“. У том периоду Србија није постала економски, социјално и политички стабилна, напредна и одржива држава. Није изградила *image* поуздане и респектабилне државе, налази се у групи неколико земаља које нису успеле да транзициони период пређу успешно и створе базу за озбиљнији укупни друштвени напредак. Највеће достигнуће ове политичке „гарнитуре“ после 2000. године јесте укидање виза за путовање у иностранство, односно, стављање пасоша из Србије на „белу шенгенску листу“ која подразумева боравак у ЕУ без виза у трајању до 3 месеца. Али, и ту смо забрљали, јер су безвизни режим искористили Албанци, Роми, нешто Бошњака из Санџака и шверцери „свих боја“, те одмах многи покушали да траже азил у земљама ЕУ и тако створили додатни проблем и нама и бриселској администрацији. То се десило из два разлога: прво, корупција у локалним властима које су издавале пасоше и друго, илузија да се покаже да постоји бар један елемент у систему који ће предочити „снагу“ Србије од Хоргоша до Драгаша. У оваквој ситуацији, боље је било поћи од става да је пасош привилегија за лојалне, одговорне и поуздане грађане а не либералистичка илузија да сви грађани морају имати пасош.

Вероватно због овакве политичке хипотеке и започети „преговори између Београда и Приштине“ (каква илузорна скривалица и манипулација!) пошли су обрнуто, од погрешних, периферних детаља (решавање комуналних питања и проблема), уместо да почну од централног питања, решавања статуса, могућности и услова у којима ће се на једној територији наћи две административно независне државе.

Списак лоших потеза и промашаја власти у Србији у претходној деценији веома је дуг. Овде ћу навести само оне карактеристичне. Из године у годину привреда је бележила пад, јер је стратегија свих влада од 2000. године почивала је на чувеном моделу ЗП: *потр ошња*

(прекомерна и непотребна),

позајмљивање

(кредити за све и свашта, уместо рада, производње и извоза) и

продаја

ресурса

(општа распродаја од производних, преко финансијских до природних ресурса). Модел приватизације који је проведен, декларисан је као

sine qua non

транзиције, привредног развоја, економског раста и социјалног напретка. Десило се све обрнуто: нема значајнијег економског развоја; више од 60% ресурса Србије доспело је непосредно у руке или под посредну контролу тридесетак људи (олигарха) и њихових породица, на које се наслања ланац политичких моћника, партија, бивших припадника безбедносних институција, тајкуна, манипулатора и криминалаца; незапосленост се стално повећава; сиромаштво се из године у годину шири и захвата све већи број друштвених слојева; уништена је социјална, здравствена и физичка заштита грађана; деградирано је образовање и култура; морал и вредности су потиснуте из друштвене комуникације; корупција је захватила све поре друштва; насиље, пљачке и убиства постали су „нормалан“ део свакодневног живота грађана. Приватизација се, уместо стимулативних услова за привредни развој, претворила у беспопштедну пљачку и отимање ресурса, имовине, некретнина, земљишта и капитала.

[4]

Озбиљни економисти сматрају да је скоро 70% приватизације било неуспешно са становишта развоја и запошљавања. Али је, на другој страни, послужила је газдама да извуку капитал, распродају (препродају) ресурсе и здраве делове предузећа (често страним фондовима са „лутајућим“ и „прљавим“ капиталом), да гурну многа предузећа у стечај и повећају незапосленост и сиромаштво. Изгледа да је један од задатака „демократских власти“ који су добили од финансијских и политичких ментора био да се униште успешна предузећа, како би се створио простор за улазак „светског бофла“ на наше тржиште, а и да се дође у стање нужног позајмљивања од светских финансијских монополиста и императора. Србија је претворена у школски пример заробљеног друштва (економски, социјално, политички, идеолошки, културно, етнички и верски).

Заробљеност ресурса и целог друштва могуће је показати на једном примеру. Руски трговац дошао је у Србију у познату фабрику која прерађује поврће и тражио да купи милион теглица од 750 грама краставаца корнишона. Менаџмент фабрике му је објаснио да они толику количину не могу да произведу ни за три године. Та фабрика је власништво једног од српских тајкуна који ју је купио за „ситан“ новац и производи толико колико му је довољно да извлачи „кеш“, финансијске „празнине“ попуњава кредитима а о ширењу капацитета и даљем развоју и не размишља. Замислите тај предузетнички дух који покреће нове богаташе који неће да искористе пружене шансе и

на тај начин држе заробљеним ресурсе (у овом случају војвођанске пољопривреднике). Супротан пример је швајцарско-холандско предузеће „Колеман“ које преко свог представништва „вршља“ по моравским њивама и повртњацима прошле године је спаковало око три милиона тегли корнишона, али је само трећину откупио од моравских сељака, са објашњењем да они избегавају да гаје ово поврће, а остатак корнишона је увезло из Македоније. На другој страни, постоји леп пример компаније „Нектар“ из Бачке Паланке која је породичним предузетничким подухватом од мале радионице за цеђење и прераду воћа, постала снажна и успешна компанија која почиње да купује друге фабрике сокова у окружењу. Тако је то са србијанском привредом и целим друштвом: две трећине су монополисти, кочничари и манипулатори, а једна трећина вредни, озбиљни и предузимљиви произвођачи и ствараоци.

[1] Пирамида глобалне моћи може се представити као скуп глобалних субјеката који диктирају темпо развоја, друштвене промене, кризе, ратове, мир, економију, социјалне односе, политику, образовање, културу, породицу, спорт и све остале сегменте човековог живота:

1. 100 највећих мултинционалних компанија
2. 15 глобалних банака
3. 10 глобалних медијских кућа
4. 15 најмоћнијих држава
5. Међународне организације (ММФ, СБ, СТО)
6. 1200 милијардера

7. Утицајне групе и појединци (Билдерберг група, Комитет 300, Трилатерална комисија)

8. НВО, амбасадори великих земаља,

9. Организовани криминал, тероризам

[2] Како каже Зигмунт Бауман „некада недељив суверенитет државе је сада исецкан на тање кришке и расут по читавом копну или чак планети. Државе се више не усуђују или не желе да покажу искључиво право на своје одбрамбене капацитете и правни поредак, или на економски и друштвени живот становника који насељавају њену територију“ (Бауман, З., *Флуидни живот*, Медитеран публисхинг, Нови Сад, 2009, стр. 59).

[3] У једном телевизијском интервију, бивши амбасадор САД у Србији, *Монтгомери* изнео је податак да је преко његове канцеларије у Будимпешти дато „много, много, више од 100 милиона долара“ вођама политичких партија које су сачињавале ДОС.

[4] Предузеће “Џервин“ из Књажевца извозило је производе (вино, сокове, конзервирано воће) у вредности од око 25 милиона долара. У време свеопште приватизације, пет пута је (пре)продавано а препродавци су зарадили више од 15 милиона распродајом његових ресурса, да би га на крају отерали у стечај. Слично се десило са већином приватизованих предузећа у Србији. Интересантно је приметити да су купци већином били локални или републићки партијски функционери или финансијери партија. На пример, први купац некада треће компаније у Европи, „Змај“ из Земуна (производња комбајна) био је бивши министар у првој влади после 2000. године, купивши је за неколико десетина хиљада тадасњих марака а препродавси је за неколико милиона. После неколико препродаја, данас је на том месту отворен тржни центар.